

**ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛ ҮЙЛДЭХ ГЭМТ ХЭРЭГ,
ТҮҮНИЙ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ЗАРИМ АСУУДАЛ**
CRIMES OF DOMESTIC VIOLENCE,
SOME PROBLEMS OF ITS LEGAL REGULATION

Б.Наргулан
ДХИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн
ЦЭЗТ-ийн ахлах багш,
цагдаагийн дэд хурандаа
B.Nargulan
Senior teacher of police Law department,
Police school of University of Internal Affairs

Хураангуй: Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг гэдэг нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдал, гэр бүлийн ашиг сонирхолд гэм буруугийн санаатай хэлбэрээр халдсан, Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлд хуульчлан тодорхойлж, эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан нийгэмд аюултай, гэм буруутай үйлдэл хэлнэ.

Энэхүү өгүүлэлд гэр бүлийн хүчирхийллийн тухайн ойлголт, түүний бүрэлдэхүүний шинж, гэмт хэргийн гаралтын өнөөгийн байдал, түүний шалтгааны талаар товч авч үзсэн болно.

Abstract: The crime of domestic violence is defined as a criminal act that is legally defined in Article 11.7 of the Criminal Code and is punishable by criminal liability.

This article briefly discusses the concept of domestic violence, its components, the current state of crime, and its causes.

Түлхүүр үг: Гэр бүл, бэлгийн хүчирхийлэл, бие махбодь, эдийн засаг, сэтгэл зүй, гэмт хэрэг, үйлдэл, эрх, хууль, гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүн,

Keywords: Family, sexual violence, physical, economic, psychological, crime, action, right, law, family related relationship

Оршил хэсэг. Хүний жам ёсны эрхийг зөрчиж байгаа хамгийн түгээмэл үйлдэл нь аливаа хэлбэрийн хүчирхийлэл бөгөөд түүний дотор гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүмүүсийн хооронд үйлдэгддэг гэр бүлийн хүчирхийлэл хамгийн ихээр гарч байна. Монгол Улс төдийгүй бусад улс орнуудын анхаарлын төвд байгаа туйлын харш үзэгдэл бол эмэгтэйчүүдийг хүчирхийлэх явдал юм. Өнөөдөр Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийлэл нь нийгмийн тулгамдсан асуудлууд дотор хохирол, хор уршигаараа мэдэгдэхүйц аюул дагуулсан үзэгдлийн хэмжээнд хүрээд байна.¹

Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийллийн бүх хэлбэр бүртгэгдэж түүнд эрэгтэй, эмэгтэй, хүүхэд, хөгшид аль аль нь өртөж байна. Гэхдээ эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллийн хэлбэр дийлэнх болохыг судалгаа харуулж байгаа бөгөөд үүнээс үүдэн “Эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийлэл” хэмээх нэр томъёо бий болж, эл үзэгдлийг орчин үеийн боолчлолын нэг хэлбэр гэж тодорхойлох болов.² Монгол Улсын Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдорж хэлэхдээ “Боолчлол гэр бүлийн хүрээнд үлджээ. Охидоо хамгаалж чадахгүй,

¹ Цагдаагийн Ерөнхий Газрын МТ-ийн төв. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой гэмт хэргийн улмаас хохирсон иргэний судалгаа. УБ хот. 2015 он., Хавсралт №3

² П.Цэцгээ. Гэр бүл, ахуйн хүрэн дэхь хүчирхийлэл, түүний эрх зүйн зохицуулалт. УБ., 2015 он., 36 дахь тал

хүнээ хамгаалж чадахгүй бол хүнлэг нийгэм ээ хамгаалж чадахгүй³ гэж хэлснээс үзэхэд нийгмийн энэ сөрөг үзэгдэл үндэсний аюулгүй байдалд аюул занал учруулах хэмжээнд хүрч, анхаарал татах асуудал болсоныг харуулж байна. Иймээс гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн шинж, тулгамдаж байгаа асуудал болон улсын хэмжээнд хэрхэн хэрэгжиж байгаа мөн гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хүмүүсийн өнөөгийн нөхцөл байдал, түүнтэй тэмцэх арга зам түүний эрх зүйн зохицуулалтын талаар гүнзгийрүүлэн судлахад оршино.

Үндсэн хэсэг: Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16.11-д ..“Улс төр, эдийн засаг, нийгэм соёлын амьдрал, гэр бүлийн харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэй тэгш эрхтэй. Гэрлэлт нь хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэй хоёрын тэгш эрх, сайн дурын харилцаанд үндэслэнэ⁴... гэж заасан байдаг. Гэвч өнөөдөр Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийлэл ихээр үйлдэгдэх болж нөхөр нь эхнэр, хүүхэд ээ зодсон, хүчирхийлсэн, сэтгэл санааны дарамтад оруулсан зэрэг нийгмийн сөрөг үзэгдэл гарах болж Монгол Улсын Үндсэн хуулинд заасан гэр бүлийн харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэй тэгш эрхтэй гэсэн заалтыг зөрчиж гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүмүүс бие биенээ сэтгэл санаа, эдийн засаг, бие махбодь, бэлгийн зэрэг төрөл бүрийн хүчирхийлэлд оруулж байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд: Гэр бүлийн хүчирхийлэл гэдэг нь энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд заасан этгээд /эхнэр, нөхөр, гэр бүлийн бусад гишүүн, хамтран амьдрагч, тусдаа амьдарч байгаа төрүүлсэн, үрчлэн авсан хүүхэд, гэрлэлтээ цуцлуулсан эхнэр, нөхөр,.../ энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарах хүний сэтгэл санаанд дарамт учруулах, эдийн засаг, бэлгийн эрх чөлөө, бие махбодьд халдсан үйлдэл, эс үйлдэхгүйг хэлнэ⁵ гэсэн бол судлаач Г.Бямбадорж: Гэр бүлийн хүчирхийлэл гэдэг нь аль нэг этгээд нөгөө этгээдийн эрх, эрх чөлөөг зөрчиж гэм хор учруулсан эсвэл учруулахаар заналхийлсэн үйлдэл, эс үйлдэхгүйг хэлнэ гэсэн байна⁶. Бидний үзэж байгаагаар гэр бүлийн хүчирхийлэл гэдэг нь гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүн хэн нэгний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхолын эсрэг сэтгэл санаанд нь дарамт учруулах, эдийн засаг, бэлгийн эрх чөлөө, бие махбодид халдаж хохирол, хор уршиг учруулсан үйлдлийг хэлнэ гэж үзэж байна.

Дээрх тодорхойлолтоос үзэхэд гэр бүлийн хүчирхийлэл нь гэмт хэргийн шинжийг агуулж байгаа нь харагдаж байна. Учир нь Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 2.5-р зүйлд гэмт хэргийн хохирол, хор уршиг хуульчилж⁷ өгсөн бөгөөд тухайн хохирол хор уршигийг учруулахдаа нэг удаагийн эсхүл үргэлжилсэн үйлдлээр хохирол, хор уршигт санаатай учруулдаг. Тиймээс гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийг эрүүгийн эрх зүйн талаас нь дэлгэрүүлэн авч үзэх шаардлага үүнээс үүдэн гарч байна.

Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 11.7-р зүйлд “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийг хуульчилсан бөгөөд гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг байнга

³ www.president.mn

⁴ Төрийн мэдээлэл. 1993. №1. Монгол Улсын Үндсэн хууль.

⁵ Төрийн мэдээлэл. 2017. №5. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль

⁶ Г.Бямбадорж. Гэр бүлийн хүчирхийллийн өнөөгийн байдал, цаашид анхаарах асуудал. УБ., 2014. 35 дахь тал

⁷ Гэмт хэргийн хохирол, хор уршиг нь эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан гэмт хэргийн улмаас хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгө, бусад эрх, эрх чөлөө, нийтийн болон үндэсний ашиг сонирхол, аюулгүй байдалд шууд учирсан үр дагаврыг гэмт хэргийн хохиролд тооцно.

зодсон, харгис хэрцгий харьцсан, догшин авирласан, тарчлаасан, хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан үйлдэлүүд хамаардаг.⁸

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг гэдэг нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдал, гэр бүлийн ашиг сонирхолд гэм буруугийн санаатай хэлбэрээр халдсан, Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлд хуульчлан тодорхойлж, эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан нийгэмд аюултай, гэм буруутай үйлдэл юм⁹ гэж тодорхойлсон байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг нь Эрүүгийн хуульд зайлшгүй байвал зохих нийгэмд аюултай үйлдэл эс үйлдэхүй, хор уршиг учруулдаг үйлдэл, эс үйлдэхүй байх шинжээрээ гэмт хэргийн шинжийг агуулж байгаа юм. 2015 онд батлагдсан Монгол Улсын эрүүгийн хуулийн 11.7-р зүйлд гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцож гэр бүлийн харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэй тэгш байх эрхийг эрүүгийн хууль тогтоомжоороо хамгаалсан юм.

Тэгвэл гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн шинжээр нь авч үзвэл дараах үндсэн шинжтэй. Үүнд:

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн объект нь хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдал, гэр бүлийн ашиг сонирхол байна. Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдал, гэр бүлийн ашиг сонирхолыг Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын 3 дугаар зүйлд: “Хүн бүр амьд явах, эрх чөлөөтэй байх, халдашгүй дархан байх эрхтэй¹⁰,” Үндсэн хуулийн 16-р зүйлийн 13-д Халдашгүй чөлөөтэй байх., 11-д Гэр бүл, эх нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхолыг төр хамгаална.,¹¹ гэж тус тус гэр бүлийн хамаарал бүхий хүний эрх, ашиг сонирхолыг баталгаажуулж өгсөн.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн **объектив тал нь** гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг байнга зодсон, байнга харгис хэрцгий харьцсан, догшин авирласан, тарчлаасан, байнга хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах, эрхэд халдсан идэвхтэй үйлдэл байна¹².

Объектив талын үндсэн шинж нь **байнга** гэсэн шинжийг агуулж байх ёстой бөгөөд Эрүүгийн хуулинд байнга гэдгийг хэдэн удаагаар ойлгохыг тайлбарласан эрүүгийн хуулиар зохицуулсан ойлголт байхгүй байна. Практикт байнга гэдгийг өмнөх 2002 оны Эрүүгийн хуулийн 100-р зүйлд “Тарчлаах” гэмт хэргийн тайлбараар ойлгож хэрэглэж байна. Өмнөх хуулийн тайлбарт “байнга” гэдгийг 3 буюу түүнээс дээш удаа үйлдсэн тохиолдолыг ойлгож байсан. Харин 2015 оны Эрүүгийн хуульд тийм зохицуулалт байхгүй байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг нь **халдлагад өртөгч /хохирогч/-ийн** эрүүл мэндэд хохирол учирсан байхыг шаардахгүй, гэр бүлийн хүчирхийлэл байнга үйлдсэнээр төгсдөг хэлбэрийн шинжтэй гэмт хэрэг юм.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн **нэр томьёоны хувьд авч үзвэл:** Байнга зодсон гэж гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүний бие махбодид 3 ба түүнээс дээш удаа халдсан байхыг ойлгоно. Хохирогчийн бие махбодид халдах үйлдэл нь алгадах, цохих, түлхэх, өшиглөх, зэрэг хэлбэртэй байж болно.¹³ Байнга хуваарьт болон

⁸ Төрийн мэдээлэл. 2016. №7. Эрүүгийн хууль

⁹ С.Гантулга., Б.Энхболд. Монгол Улсын Эрүүгийн эрх зүй. УБ. 2018 он., 47 дахь тал

¹⁰ Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал., 3-р зүйл

¹¹ Төрийн мэдээлэл. 1993. №1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16.13, 16.11 дэх хэсэг

¹² С.Гантулга., Б.Энхболд. Монгол Улсын Эрүүгийн эрх зүй. УБ., 2018 он., 48 дахь тал

¹³ Мөн бүтээл. 48 дахь тал

дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан гэж Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2, 6.3-д заасан үйлдлийг 3 ба түүнээс дээш удаа хийснийг ойлгоно. Тухайлбал хүний амь нас, эрүүл мэндэд гэм хор учруулж болзошгүй аливаа үйлдэл, эс үйлдэхгүй хийсэн¹⁴, хүний хүсэл зоригийн эсрэг тодорхой үйлдэл хийх, эсхүл хийхгүй байхыг албадах, үл хайхрах, гүтгэх, мөрдөн мөшгих, заналхийлэх, бусадтай харилцахыг хязгаарлах, гутаан доромжлох болон бусад хэлбэрээр сэтгэл санааны шаналал үүсгэх зэргийг ойлгоно.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн **нэр томьёоны тайлбарын** хувьд албан ёсны Дээд шүүхийн тайлбар гараагүй байгаа учир эрдэмтэн, судлаачид янз бүрийн утгаар ойлгох, тайлбарлах тохиолдол гараад байна. Тиймээс албан ёсны дээд шүүхийн тайлбарыг гаргах шаардлагатай байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн **субъектив тал нь** гэм буруугийн санаатай хэлбэрээр үйлдэгдэнэ. Өөрөөр хэлбэл гэмт хэрэг үйлдсэн хүн өөрийн үйлдлийн нийгэмд аюултай шинж чанарыг ухамсарлаж, түүнийг хүсэж үйлдсэн¹⁵ байна. Субъектив талын нэмэгдэл шинж болох гэмт хэрэг үйлдсэн сэдэлт, зорилго, гэмт хэрэг үйлдэх үеийн сэтгэл санааны байдлыг Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт хуульчлаагүй тул гэмт хэргийн зүйлчлэлд нөлөөлөхгүй. Энэ төрлийн гэмт хэрэг ямар ч сэдэлт, зорилгоор үйлдэгдэж болох юм.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн **субъект нь** Эрүүгийн хуульд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан 16 насанд хүрсэн, хэрэг хариуцах чадвартай, гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүн байна. Хэрэв гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн субъект нь гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүн биш танихгүй хүн хүчирхийлэл үйлдвэл гэмт хэргийн субъект үгүйсгэдэг нь тиймээс энэ төрлийн гэмт хэргийг зүйлчлэх, нотлоход гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай эсэхийг анхаарах хэрэгтэй. Харин 11.7 дугаар зүйлийн 2 дах хэсэгт таслан зогсоох гэсэн хүнийг эсэргүүцэж үйлдсэн тохиолдолд хүндрүүлэх шинжээр хуульчилсан.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь гэр бүлийн харилцаан дахь дарамт, шахалт үзүүлэх, зодох занчих, айлгах зэрэг хэлбэрээр үйлдэгдэж буй хүчирхийлэл нь хүний өөрийн үнэлэмжийг бууруулж, улмаар хүчирхийлэлд өртөгч хүчирхийллийн шалтгааныг өөрөөсөө хайн эцэст нь амьдралынх нь хэвийн үзэгдэл болтлоо дасан зохицдог байна. Тухайлбал гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч нь хүчирхийлэл үйлдэгчээс хэт болгоомжлох, аргадах, уучлах, айж ичсэний улмаас тухайн нөхцөл байдлыг хууль хяналтын байгууллагад мэдээлэхгүй байх нь олонтоо байдаг. Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь хэдэн хэдэн төрөл байх бөгөөд түүнийг судлаачид сэтгэл санааны, бие махбодийн, бэлгийн, эдийн засгийн гэсэн дөрвөн төрөлд хуваан авч үзсэн.

Сэтгэл санааны хүчирхийлэл гэдэг нь хүний хүсэл зоригийн эсрэг тодорхой үйлдэл хийх эсхүл хийхгүй байхыг албадах, үл хайхрах, гүтгэх, мөрдөн мөшгих заналхийлэх, бусадтай харилцахыг хязгаарлах, гутаан доромжлох болон бусад хэлбэрээр сэтгэл санааны шаналал үүсгэсэнийг хэлнэ.

Бие махбодийн хүчирхийлэл гэдэг нь хүний амь нас, эрүүл мэндэд гэм хор учруулсан, эсхүл учруулж болзошгүй аливаа үйлдэл, эс үйлдэхгүйг хэлнэ.¹⁶

Эдийн засгийн хүчирхийлэл гэдэг нь хүнийг цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмж, тэдгээртэй адилтгах орлого, хуваарьт болон дундын эд хөрөнгө эзэмших,

¹⁴ Төрийн мэдээлэл. 2017. №5. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 6.2-р зүйл

¹⁵ Төрийн мэдээлэл. 2016. №7. Эрүүгийн хуулийн 2.3-р зүйлийн 2 дах хэсэг

¹⁶ Төрийн мэдээлэл. 2017. №5. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 6-р зүйл

ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдах, орлого олох боломжийг нь хязгаарлах, шаардлагатай хэрэгцээг нь хясан боогдуулах, тэжээн тэтгэхээс зайлсхийх болон бусад хэлбэрээр эдийн засгийн хараат байдалд оруулсан эсхүл эд хөрөнгийн хохирол учруулсаныг хэлнэ. **Бэлгийн хүчирхийлэл гэдэг нь** хүнийг бэлгийн шинжтэй аливаа үйлдэлд албадахыг хэлдэг.

Дээрх гэр бүлийн хүчирхийллийн төрөлд өртсөн хохирогчид өөрт учирсан хохиролоо нөхөн төлүүлж чадахгүй байх тохиолдол гардаг. Тухайлбал сэтгэл санааны удаан хугацааны дарамтад байсаны улмаас сэтгэл санаанд учирсан хохиролоо нөхөн төлүүлж чадахгүй байх тохиолдол гарч байна. Харин Монгол Улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 8 дугаар бүлгийн 8.1-р зүйлд **хохирогч гэж** гэмт хэргийн улмаас амь нас, эрүүл мэнд, бусад эрх, эрх чөлөө, эд хөрөнгийн болон **эд хөрөнгийн бус хохирол** хүлээсэн хүн, хуулийн этгээдийг хэлнэ гэж заасан байна.¹⁷ Эд хөрөнгийн бус хохирол нь (материаллаг бус) нэр төр, алдар хүнд, ажил хэргийн нэр хүндийг гутаасан, сэтгэл санааны хүчтэй дарамтанд байлгасаны улмаас сэтгэл санааны зовиур шаналал үүсэх зэрэг эд хөрөнгийн шинжгүй мөнгөөр илэрхийлдэггүй сэтгэл санааны үр дагаврыг ойлгоно.¹⁸ Нэр төр, алдар хүнд, сэтгэл санаа, нь эдийн засгийн эргэлтэд арилжааны зүйл болдоггүй ба эдийн бус хохиролд хамаарна. Энэ хохиролын хэмжээг хэрхэн яаж тооцож, барагдуулах талаар эрх зүйн зохицуулалт дутмаг байгаагаас гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн улмаас хохирсон иргэд өөрт учирсан хохиролоо бодитой, бүрэн дүүрэн төлүүлэх эрхээ эдэлж чадахгүй, хохирсоор байна.

Шүүхийн практикт гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэхээр шийдвэрлэхдээ зөвхөн нотлох баримтад тулгуурлаж байгаа тул эмчилгээний зардал, оршуулгын зардал, тээврийн зардалын баримт, түүнчлэн аймаг дүүргийн засаг даргын тамгын газрын санхүүгийн хэлтэсийн үнэлгээний комиссын үнэлгээ зэргийг харгалзан хохиролыг тогтоож, нөхөн төлүүлэх шийдвэрийг гаргаж байна. Өөрөөр хэлбэл энэхүү зардалд эд хөрөнгийн хохирол хамаарах бөгөөд эдийн бус хохирол тооцогдохгүй орхигддог.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 8 дугаар бүлгийн 8.2-р зүйлд хохирогч нь гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, хор уршгийг нэхэмжлэх, нөхөн төлүүлэх эрхтэй гэж заасан байдаг. Гэтэл хохирогч энэхүү эрхээ эдэлж чадахгүй байгаа нь эрх зүйн зохицуулалт хангалтгүй байгаагийн илэрхийлэл юм.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн бүртгэгдсэн статистик судалгаанаас үзвэл. Монгол Улсын хэмжээнд гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг 2018 онд 210, 2019 онд 260, 2020 онд 110, 2021 онд 118 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн байна.¹⁹

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн холбогдогчийг 2017-2021 оны нийт насны ангилалаар авч үзвэл. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч-287, малчин-150, хувийн хэвшлийн байгууллагын ажилтан-102, төрийн алба хаагч-63 гэх мэт холбогдсон бол 46.3 хувь нь бүрэн дунд, 21.0 хувь нь суурь, 18.3 хувь нь дээд боловсролтой хүмүүс байна. Насны ангилалын хувьд авч үзвэл 30-34 насны 262, 35-39 насны 251, 25-29 насны 244 хүн гэр бүлийн хүчирхийлэл хамгийн их үйлдсэн байна.²⁰

Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч 117 үйлчлүүлэгчид нөхцөл байдлын үнэлгээ хийхэд эрсдэл аюултай буюу өндөр 47 буюу 40 хувь, эрсдэл дунд 49 буюу 42 хувь,

¹⁷ Төрийн мэдээлэл. 2017. №5. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 8.1 дэхь заалт

¹⁸ Х.Доржпалам. Иргэний эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал. Уб., 2012. 117 дахь тал

¹⁹ <http://police.gov.mn/resource/policegovmn/File/2019/02/02/ye2861uzdg8yvbxbh/2019.01%>

²⁰ Монгол Улсад бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн өнөөгийн байдал. Уб., 2018. 185 дах тал

эрсдлийн түвшин бага 21 буюу 18 хувийг эзэлдэг²¹. Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн 86,6 хувь нь эмэгтэйчүүд байдаг нь гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөгчийн хувьд эмэгтэйчүүд илүү өртдөг нь харагдаж байна. Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас гэр бүл салалт, түүнээс улбаалан хүүхдийн өнчрөлт, хараа хяналтгүй хүүхдийн тоо олшрох зэрэг нийгэмд сөрөг үр дагавар бий болж байна.

Үүнээс үзвэл гэр бүлийн хүчирхийлэл гарч байгаа нийтлэг шалтгаан нь архидалт, ядуурал, ажилгүйдэл, хууран мэхлэлт зэрэг шалтгаанаас үүдэлтэй. Тухайлбал архидалтын улмаас 42%, ядуурлын улмаас 30%, ажилгүйдэлийн улмаас 20%, хууран мэхлэлт, хардалтын улмаас 8% нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг гарса байна. Гэр бүлийн хүчирхийллийн учир шалтгааныг иргэд “Хүчирхийлэгч” этгээд өөрийнхөө зан, ааш авирыг хянаж чадаагүйд, оршдог гэж буруугаар ойлгодог нь элбэг. Баримтаас үзэхэд, гэр бүлийн хүчирхийлэгч этгээд нь бусдыг эрхшээлдээ оруулах хүсэлдээ автсан байдаг нь илт байдаг. Хүчирхийлэлд өртсөн хохирогч нарт сэтгэл зүйн болон эмнэлэгийн анхан шатны тусламжийг үзүүлж, иргэнийг хэвийн амьдралд нь оруулж, сэтгэл зүйн, бие бялдарын хувьд эрүүл, өөртөө итгэлтэй, дахин ажиллаж амьдрах итгэлтэй болгох шаардлагатай байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг нь Эрүүгийн эрх зүйн шинжлэх ухааны хувьд гэмт хэргийн шинж болох объект, объектив тал, субъект, субъектив тал зэрэг 4 шинжийг агуулсан нийгэмд аюултай, хор уршиг учруулдаг үйлдэл юм. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн шинжийн объектив талын шинжид байнга гэдгийг тайлбарласан албан ёсны тодорхойлолт байхгүй учраас практикт хүндрэл тохиолдож байгаа нь энэхүү судалгаагаар ажиглагдсан.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хохирогч нар сэтгэл зүйн, бие махбодь, эдийн засгийн зэрэг хохиролд өртөж байна. Бие махбодийн болон эдийн засаг хохиролд өртсөн тохиолдолд эд зүйлийн үнэлгээ болон гэмтлийн зэрэг тогтоолгож өөрт учирсан хохирлоо нөхөн төлүүлэх боломжтой бөгөөд харин сэтгэл санааны хохиролд өртсөн тохиолдолд түүнийгээ нөхөн төлүүлж чадахгүй байгаа нь харагдаж байна. Учир Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 8.2-р зүйлд хохирогч нь гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол, хор уршгийг нэхэмжлэх, нөхөн төлүүлэх эрхтэй гэж заасан байдаг. Харин сэтгэл санааны хохиролд өртсөн тохиолдолд энэхүү эрхээ эдэлж чадахгүй байна.

Дүгнэлт: Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг үйлдэж буй этгээдүүдийн насны ангилалын хувьд авч үзвэл 25-45 насны, бүрэн дунд боловсролтой хүмүүс их үйлдэж байна. Эдгээр нь ажилгүйдэл, ядуурал, архидалт зэрэг нийтлэг шалтгаанаас үүдэн бий болж байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг нь хулгайлах, дээрэмдэх, хүнийг алах, хүний эрүүл мэндэд хөнгөн, хүндэвтэр, хохирол учруулах зэрэг гэмт хэргийн дараагаар орж байгаа бөгөөд эдгээр ихээр үйлдэгдэж буй гэмт хэргийг бууруулах чиглэлээр гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлийн төсөвөө илүү анхааруулж ажиллах шаардлагатай байна.

Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар олон нийт мэдээд удаагүй байгаа тул мэдлэг боловсрол мэдээлэл хомс байгаа хүмүүс өөрсдийгөө хүчирхийлэлд өртөж байгаагаа ч мэдэхгүй тохиолдол үүсч байна. Эдийн засгийн болон сэтгэл зүйн хувьд хүчирхийлэлд өртсөн хохирогч нар манай улсад их байгаа тэр тусмаа мэдээлэл бага хүрдэг зарим хөдөө орон нутгийн иргэд хүчирхийлэлд өртдөгч хандах газар байдаггүй байна.

²¹ Нийслэлийн цагдаагийн газрын урьдчилан сэргийлэх хэлтэсийн, түр хамгаалах байрнаас 2018 онд хийсэн ажлын тайлан.УБ хот. 2018 он.

Иймээс хөдөө орон нутгийханд хүчирхийллийн эсрэг мэдээ мэдээлэл өгч ард иргэдийг үргэлж мэдээллээр хангаж ажилласанаар хүчирхийлэгч нар багасах мөн энэ төрлийн мэдээлэл авсан хохирогч өөрийгөө эндээс олж харан тусламж авч хүчирхийллээс ангид байж болох юм.

Санал:

1.Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 11.7-р зүйлийн тайлбар хэсэгт Байнга гэдгийг шинээр тайлбарлаж оруулах. Учир нь гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг байнга зодсон, харгис хэрцгий харьцсан, догшин авирласан, тарчлаасан гэдгийг яг хэдэн удаа үйлдсэн бол байнга үйлдсэнд тооцож байгааг тайлбарласан хуулийн зохицуулалт байхгүй байна. Практикт өмнөх Эрүүгийн тусгай ангийн 100-р зүйлд заасан Тарчлаах гэмт хэргийн тайлбарт зааснаар “3 буюу түүнээс дээш удаа үйлдсэн тохиолдолд” байнга гэдгийг тайлбарласан байна. Тиймээс Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 11.7-р зүйлийн тайлбар хэсэгт **Байнга гэж 3 буюу түүнээс дээш удаа үйлдсэнийг ойлгоно гэж**

2. Гэр бүлийн хүчирхийлэл өртсөн хохирогчдын Олон улсын өвчний Х ангилалыг баримтлан гэмт хэргийн улмаас хохирогчид учирсан сэтгэл зүйн /эдийн бус/ хохирлын хэмжээг тогтоох аргачлалыг бий болгох талаар “Шүүхийн Шинжилгээний тухай” хуулийн 8 дугаар зүйлийн 4 дэхь хэсэгт “Шинжилгээ хийх журмыг шинжилгээний төрлөөс хамааран хууль зүйн, эрүүл мэндийн болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална” гэснийг үндэслэн хохирогчийн эдийн бус /сэтгэл зүйн/ хохирлыг тогтоох талаар аргачлалыг боловсруулах. Эдийн бус хохирлыг тогтоох аргачлалд дараах зүйлсийг тусгах. Үүнд: -Гэм хор учруулагчийн гэм буруугийн хэмжээ,

- Хохирол учирсан этгээдийн хувийн онцлогтой холбоотой бие махбодийн болоод сэтгэл санааны зовлон, зовиур, шаналалын /гэм хорын/ хэмжээ,

- Бодит нөхцөл байдал болон хохирогчийн хувийн онцлогийг тусгасан бие махбодийн болоод сэтгэл санааны зовлон, зовиур, шаналалын /гэм хорын/ шинж чанар, шударга ёсны шаардлага зэргийг тусгах.

3. Гэмт хэргийг индекс болон индекс бус гэмт хэрэг гэж 2 ангилан бүртгэж, улмаар гэмт хэрэгтэй тэмцэх стратеги, төсөвөө тодорхойлох. Индекс гэмт хэрэгт нь түгээмэл үйлдэгддэг хүнийг алах, бие махбодид хохирол учруулах, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх, хулгайлах, дээрэмдэх, хүчиндэх, эд хөрөнгө устгах гэх мэт гэмт хэргүүдийг хамааруулах. Харин индекс бус гэмт хэрэг гэдэгт түгээмэл биш боловч нийгмийн хор аюул ихтэй бусад төрлийн гэмт хэрэг хэргүүд тухайлбал хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орны эсрэг гэмт хэргүүд гэх мэт 2 хувааж гэмт хэрэгтэй тэмцэх стратеги ээ зөв тодорхойлж чадах болно. Энэхүү аргачлалыг хэрэгжүүлснээр түгээмэл үйлдэгддэг гэмт хэргийн гаралтыг бууруулах, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үр дүнтэй зохион байгуулж чадна.

Ашигласан материал:

Монгол Улсын хууль

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль
2. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль
3. Эрүүгийн хууль
4. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль

Ном бүтээл:

5. С.Гантулга., Б.Энхболд. Монгол Улсын Эрүүгийн эрх зүй. УБ. 2018 он
6. Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал
7. Монгол Улсын Үндсэн хууль. УБ. 1992 он
8. П.Цэцгээ. Гэр бүл, ахуйн хүрээн дэхь хүчирхийлэл, түүний эрх зүйн зохицуулалт. УБ хот. 2015 он
9. Г.Бямбадорж. Гэр бүлийн хүчирхийллийн өнөөгийн байдал, цаашид анхаарах асуудал. УБ хот. 2014 он
10. Х.Доржпалам. Иргэний эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал. УБ. 2012 он

Тайлан мэдээ, судалгаа:

11. Цагдаагийн Ерөнхий Газрын МТ-ийн төв. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой гэмт хэргийн улмаас хохирсон иргэний судалгаа. УБ хот. 2015 он
12. Нийслэлийн цагдаагийн газрын урьдчилан сэргийлэх хэлтэсийн, түр хамгаалах байрнаас 2018 онд хийсэн ажлын тайлан. УБ хот. 2018 он.
13. Монгол Улсад бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн өнөөгийн байдал. УБ хот. 2018 он

Цахим эх сурвалж:

14. <http://police.gov.mn>
15. <http://www.president.mn>
16. <http://www.mn-nhrc.org>
17. <http://www.ikon.mn>